

ŠIRVINTŲ LAURYNŲ STUOKOS-GUCEVIČIAUS GIMNAZIJOS SOCIALINIŲ MOKSLŲ MOKINIŲ PAŽANGOS IR PASIEKIMŲ VERTINIMO FORMOS IR KRITERIJAI

VERTINIMAS ISTORIJOS PAMOKOSE

Vertinimas yra esminė mokymo(si) proceso dalis. Mokinių istorijos mokymo(si) rezultatų vertinimas suvokiamas kaip pagalba mokiniui tobulėti, tapti savarankiškam, atsakingam už mokymo(si) rezultatus, ugdyti jo pasitikėjimą savo jėgomis, gebėjimą įsivertinti savo veiklą, pasirinkti tinkamiausius veiklos būdus, spręsti iškilusias problemas, reflektuoti mokymo(si) rezultatus. Mokinių istorijos pasiekimai vertinami keturiose pasiekimų srityse: istorinės raidos supratimas, orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje, istorijos tyrimas ir interpretavimas, istorinio pasakojimo kūrimas ir raiška. Numatyti keturi mokinių pasiekimų lygiai: slenkstinis, patenkinamas, pagrindinis, aukštesnysis. Pasiekimų lygių sąsaja su pažymiais: slenkstinis lygis (1) – 4, patenkinamas lygis (2) – 5-6, pagrindinis lygis (3) – 7-8, aukštesnysis lygis (4) – 9-10. Lygių požymiai – ne kiekybiniai, o kokybiniai, jais siekiama ne tik vertinti mokinių pasiekimus lygiais (vertinti balais), bet ir tikimasi, kad šie kriterijai padės mokytojams įvertinti kiekvieno mokinio gebėjimus ir planuoti, kaip juos ugdyti siekiant geresnių mokymo(si) rezultatų.

Aprašant pasiekimų lygių požymius, naudotos toliau pateikiamos mokinių pasiekimų augimą rodančios skalės ir sąvokos:

- savarankiškumo:
 - *padedamas* – užduotis atlieka, atsakydamas į nukreipiamuosius klausimus, naudodamasis papildomai pateikta medžiaga, procesą moderuoja ir jame dalyvauja mokytojas;
 - *naudodamasis netiesiogine pagalba* – atsakydamas į nukreipiamuosius klausimus, naudodamasis papildomai pateikta medžiaga, vadovaudamasis pateiktais kriterijais;
 - *konsultuodamasis* – mokinyš užduotis atlieka, pasitardamas su kitais, tikslingai klausdamas ar prašydamas patarimų;
 - *savarankiškai* – užduotį atlieka be pagalbos;
- sudėtingumo:
 - *tiesiogiai išreikšta informacija* – randa šaltinyje informaciją, kuri išreikšta tiesiogiai, akivaizdžiai;
 - *iš dalies išreikšta informacija* – randa šaltinyje informaciją, kuri išreikšta iš dalies, su potekste;
 - *netiesiogiai išreikšta informacija* – geba išgauti iš šaltinio informaciją, kuri išreikšta su potekste ir jos paieška reikalauja informacijos pertvarkymo, sujungimo, loginio pertvarkymo bei aukštesniojo lygio mąstymo;
- konteksto:
 - gerai žinomas istorinis kontekstas – istorinio įvykio ar poryčio, istorinės asmenybės, istorinio laikotarpio ar istorinės erdvės atpažinimas iš pateiktų ir tik tam įvykiui, asmenybei, laikotarpiui ar erdvei (įvykio vietai) būdingų plačiai žinomų faktų, bruožų; taip pat įvardytų faktų, bruožų taikymas anksčiau pažintoje situacijoje;
 - nesudėtingas istorinis kontekstas – istorinio įvykio ar poryčio, istorinės asmenybės, istorinio laikotarpio ar istorinės erdvės atpažinimas iš tai asmenybei, laikotarpiui ar erdvei (įvykio vietai) būdingų faktų, bruožų, kurie pateikti su nedidele potekste arba kiek neįprastu būdu; jos atpažinimas reikalauja žinių taikymo ir nedaug aukštesniųjų mąstymo gebėjimų; taip pat įvardytų faktų, bruožų taikymas kiek nepažįstamoje, netradicinėje situacijoje;

- naujas istorinis kontekstas – istorinio įvykio arba pokyčio, istorinės asmenybės, istorinio laikotarpio ar istorinės erdvės atpažinimas iš kelių tai asmenybei, laikotarpiui ar erdvei (įvykio vietai) būdingų faktų, bruožų, kurie pateikti su potekste arba neįprastu būdu; jos atpažinimas reikalauja išsamių žinių taikymo ir aukštesniųjų mąstymo gebėjimų; taip pat įvardytų faktų, bruožų taikymas nepažįstamoje, netradicinėje situacijoje.

Aprašant pasiekimus ir pasiekimų lygių požymius vartojami šie terminai:

- *apibūdinti* – nusakyti įvykių, reiškinių, procesų būdinguosius bruožus;
- *atpažinti* – pažinti iš kokių nors ženklų, atskirti iš požymių, nustatyti tapatybę ar priklausomybę kažkam;
- *ilustruoti* – pateikti pavyzdžių apie nagrinėjamą įvykį, reiškinį, procesą;
- *nurodyti* – nusakyti istorinio įvykio, reiškinių vietą, laiką, kryptį, kokių nors būdingų bruožų turėjimą;
- *nustatyti* – remiantis informacijos analize, pateikti atsakymą; patvirtinti faktais;
- *paaiškinti* – nusakyti esminius istorinio įvykio, reiškinių ar proceso bruožus, pateikti priežastis ir pasekmes;
- *analizuoti* – išskaidyti į atskiras sudėtines dalis; smulkiai, išsamiai, atidžiai ką nors nagrinėti;
- *apibendrinti* – padaryti išvadą iš atskirų atvejų, faktų; suteikti bendros reikšmės;
- *atskirti* – atrinkti, atmetant tai, kas netinka;
- *daryti išvadą* – priimti sprendimą, išvestą iš kitų sprendimų;
- *interpretuoti* – naudojantis tuo, kas duota, žinoma, pateikti savo individualų paaiškinimą;
- *įrodyti* – patvirtinti, atskleisti, argumentais pagrįsti tiesą, tikrumą;
- *nagrinėti* – remiantis pateikta informacija, schema, svarstyti priežastis, eigą, rezultatus, pateikti savo išvadas;
- *pagrįsti* – pateikti įrodymą, kuris pateisina, patvirtina pateiktą atsakymą ar išvadą;
- *palyginti* – sugretinant įvykius, reiškinius, nurodyti jų panašumus ir skirtumus;
- *suformuluoti* – trumpai (aiškiai) ir tiksliai nusakyti;
- *sukurti* – padaryti ką nors nauja turinio ar formos prasme;
- *susieti* – remiantis tam tikrais požymiais, įvykius, reiškinius, procesus jungti į giminingas grupes, vieningą visumą, nustatyti reiškinių tarpusavio ryšius;
- *taikyti* – panaudoti savo įgytus gebėjimus naujose situacijose;
- *vertinti* – pateikti savo argumentuotą nuomonę apie reiškinių sukeltas priežastis, pasekmes; nustatyti jų reikšmę visuomenės raidai, kaitai.

Rengiant formuojamojo ar apibendrinamojo vertinimo užduotis ugdymo procese, svarbu atsižvelgti į pasiekimų lygių požymius ir pateikti mokiniams skirtingus pasiekimų lygius atitinkančias užduotis. Jos turėtų būti pateikiamos visiems mokiniams, neribojant jų galimybių atlikti ir sudėtingesnes užduotis. Užduotys turėtų būti parengtos taip, kad būtų galimybė vertinti skirtingų pasiekimų sričių gebėjimus, tačiau nereikėtų siekti į vieną pasiekimų vertinimo užduotį įtraukti visų ar daugelio pasiekimų sričių gebėjimų. Svarbu užduotis (ypač formuojamojo vertinimo) parengti taip, kad būtų galima vertinti skirtingų mokinių daromą pažangą ir teikti veiksmingą, mokytis padedantį ir motyvuojantį grįžtamąjį ryšį.

Išorinis apibendrinamasis vertinimas. Organizuojami šie mokymosi pasiekimų patikrinimai: nacionalinis mokinių pasiekimų patikrinimas (toliau – NMPP), pagrindinio ugdymo mokinių pasiekimų patikrinimas (toliau – PUPP), brandos darbas, tarpinis patikrinimas, brandos egzaminas.

NMPP, vykdomo pagrindinio ugdymo programos I dalies baigiamąjoje klasėje (8 klasėje), užduoties struktūra:

- visuomeninio ugdymo NMPP užduotis visuomeninio ugdymo dalykams yra bendra. Šioje užduotyje istorijos ir geografijos mokymo(si) turiniui skiriama po 50 proc. užduoties taškų. Dalis užduočių gali būti integralios;
- istorijos mokymo(si) turinio ir pasiekimų sritys procentais NMPP užduotyje:

Mokymo(si) turinio sritys	Pasiekimų sritys				Užduoties taškai procentais
	Istorinės raidos supratimas (A)	Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje (B)	Istorinis tyrimas ir interpretavimas (C)	Istorinio pasakojimo kūrimas (D)	
Senovės istorija					20
Viduramžiai					20
Ankstyvieji naujieji laikai					10
Iš viso taškų procentais	20	10	20	–	50

Pastaba. Lentelėje pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 procentų paklaida.

Užduotis rengiama centralizuotai, pateikiama ir atliekama elektroninėje užduoties atlikimo sistemoje. Užduotis rengiama remiantis Programos mokymo(si) turiniu 7 ir 8 klasėms ir 7–8 klasių pasiekimų lygių požymiais, atsižvelgiant į numatytą NMPP datą (ugdymo procese nenagrinėtas mokymo(si) turinys neįtraukiamas). Užduotį sudaro pasirenkamojo atsakymo ir struktūriniai klausimai.

PUPP, vykdomo pagrindinio ugdymo programos baigiamąjoje klasėje (10 klasėje ir II gimnazijos klasėje), užduoties struktūra:

- visuomeninio ugdymo PUPP užduotis visiems visuomeninio ugdymo dalykams yra bendra. Šioje užduotyje istorijos ir geografijos mokymo(si) turiniui skiriama po 37,5 proc., o pilietiškumo pagrindų, ekonomikai ir verslumui po 12,5 proc. užduoties taškų. Dalis užduočių gali būti integralios;
- istorijos mokymo(si) turinio ir pasiekimų sritys procentais PUPP užduotyje:

Mokymo(si) turinio sritys	Pasiekimų sritys				Užduoties taškai procentais
	Istorinės raidos supratimas (A)	Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje (B)	Istorinis tyrimas ir interpretavimas (C)	Istorinio pasakojimo kūrimas (D)	
Naujieji laikai (XVIII vid.-1918 m.)					6
Tarpukario Europa					6
Antrasis pasaulinis karas					8
Pasaulis, padalytas geležinės uždangos					8

Mokymo(si) turinio sritys	Pasiiekimų sritys				Užduoties taškai procentais
	Istorinės raidos supratimas (A)	Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje (B)	Istorinis tyrimas ir interpretavimas (C)	Istorinio pasakojimo kūrimas (D)	
Globalizacija ir pasaulis po 1990-ųjų					9,5
Iš viso taškų procentais	15	10	12,5	–	37,5

Pastaba. Lentelėje pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 procentų paklaida.

- užduotis rengiama centralizuotai, pateikiama ir atliekama elektroninėje užduoties atlikimo sistemoje. Užduotis rengiama remiantis Programos 9–10 klasių ir I–II gimnazijos klasių mokymo(si) turiniu ir pasiekimų lygių požymiais, atsižvelgiant į numatytą PUPP datą (ugdymo procese nenagrinėtas mokymo(si) turinys neįtraukiamas). Užduotį sudaro pasirenkamojo atsakymo ir struktūriniai klausimai.

Mokymosi pagal vidurinio ugdymo programą pasiekimai tikrinami brandos darbu, rengiamu III ar (ir) IV gimnazijos klasėse, tarpiniu patikrinimu, brandos egzaminu.

Tarpinio patikrinimo, rengiamo pirmaisiais vidurinio ugdymo programos metais, užduoties struktūra:

- istorijos mokymo(si) turinio ir pasiekimų sritys procentais tarpinio patikrinimo užduotyje:

Mokymo(si) turinio sritys	Pasiiekimų sritys				Užduoties taškai procentais
	Istorinės raidos supratimas (A)	Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje (B)	Istorinis tyrimas ir interpretavimas (C)	Istorinio pasakojimo kūrimas (D)	
Istorikas, istorija ir istorinė kultūra					20
Valstybingumas: suverenitetas, idėjos, formos					45
Kultūra ir mokslas					35
Iš viso taškų procentais	35	25	40	–	100

Pastaba. Lentelėje pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 procentų paklaida.

- užduotis rengiama centralizuotai, pateikiama ir atliekama elektroninėje užduoties atlikimo sistemoje. Užduotis rengiama remiantis Programos III gimnazijos klasės mokymo(si) turiniu, atsižvelgiant į numatytą tarpinio patikrinimo datą (ugdymo procese nenagrinėtas mokymo(si) turinys neįtraukiamas). Užduotį sudaro pasirenkamojo atsakymo ir struktūriniai klausimai.

Brandos egzamino, vykdomo baigiamojoje vidurinio ugdymo programos klasėje, užduoties struktūra:

- istorijos mokymo(si) turinio ir pasiekimų sritys procentais brandos egzamino užduotyje:

Mokymo(si) turinio sritys	Pasiekimų sritys				Užduoties taškai procentais
	Istorinės raidos supratimas (A)	Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje (B)	Istorinis tyrimas ir interpretavimas (C)	Istorinio pasakojimo kūrimas (D)	
Žmogus ir aplinka					20
Tarptautiniai santykiai					30
Religija ir mentalitetai					20
Visuomenė: socialinė struktūra, ekonomika, pamatiniai lūžiai					30
Iš viso taškų, procentais:	20	20	40	20	100

Pastaba. Lentelėje pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 procentų paklaida.

- brandos egzamino užduotis rengiama ir vertinama centralizuotai. Užduotis rengiama remiantis Programos IV gimnazijos klasės mokymo(si) turiniu. III gimnazijos klasės mokymo(si) turinys į užduotį įtraukiamas tiek, kiek būtina užduotims, parengtoms pagal IV gimnazijos klasės mokymo(si) turinį, atlikti. Užduotį sudaro trumpojo ir atvirojo atsakymo klausimai ir struktūriniai klausimai. Bent viena užduotis turi būti skirta argumentuoto teksto ar rašinio kūrimui (darbas su istorijos šaltiniais, analizė, interpretavimas, vertinimas, sprendimai, rezultatų interpretavimas ir išvadų pateikimas).